

Vzpomínka na PhDr. Antonína Grůzu

Romana Rosová

Ve věku nedožitých 93 let zemřel v říjnu 2023 historik umění Antonín Grůza. Jeho zásluhou se v Národním památkovém ústavu v Ostravě etabloval archivní průzkum jako součást stavebněhistorických průzkumů. Podílel se na vzniku sborníku pracoviště, byl také členem redakční rady. Spolupráci s NPÚ nepřerušil ani po ukončení pracovního poměru v roce 2005. Do poslední chvíle se živě zajímal o obor.

Obr. 1. Antonín Grůza při rozhovoru s kolegy, foto: Alena Halamíčková, 2010

Antonín Grůza se narodil v roce 1931 v Bořeticích (okres Břeclav). V letech 1942–1950 absolvoval reálné gymnázium v Hodoníně, poté ale z politických důvodů nemohl pokračovat studiem na vysoké škole. Byl nucen pracovat jako pomocný dělník (např. v 1. brněnské strojírně a Závodech přesného strojírenství v Gottwaldově) a následnou vojenskou službu strávil jako voják u Pomocných technických praporů. Teprve v roce 1954 byl přijat na Masarykovu univerzitu v Brně ke studiu dějin umění. K jeho učitelům patřili například Václav Richter nebo Albert Kutal. Po absolutoriu v roce 1959 pracoval krátce v Muzeu města Brna, v listopadu téhož roku pak nastoupil do Oblastní galerie výtvarného umění v Gottwaldově (dnešním Zlíně) jako odborný pracovník pro staré umění. Zde se podílel na řadě výstav, z nichž mnohé přesáhly regionální rámec. V té době již také spolupracoval s památkovou péčí – v letech 1959–1961 zpracoval pro Krajské středisko památkové péče v Gottwaldově soupis nemovitých památek v okrese Kyjov a revidoval soupisy movitých památek na hradě Buchlov.

V gottwaldovské galerii, kde se v roce 1965 seznámil i se svou budoucí ženou Libuší Dědkovou, působil Antonín Grůza do roku 1968. Problém získat pro rodinu s novorozeným

synem v Gottwaldově byt ho přinutil hledat si novou práci. Po úspěšném absolvování konkurzu v nakladatelství Profil se i s manželkou přestěhoval v dubnu 1968 do Ostravy. V Profilu nastoupil na místo odpovědného redaktora pro literaturu o umění a památkách. Stál např. za vznikem publikací *Jan Baleka: František Bělohlávek* (1971), *Antonín Gribovský: Olomouc* (1968), *Adolf Turek: Dějiny zámku Hradce* (1971) a také byl jako editor u zrodu prvního svazku *Sborníku památkové péče v Severomoravském kraji* (1971).

Bohužel srpnová okupace v roce 1968 na mnoho let poznamenala jeho profesní dráhu. Poté, co nesouhlasil se vstupem vojsk Varšavské smlouvy a neprošel v politických prověrkách v roce 1972, nesměl publikovat ani přednášet, a dokonce ani působit ve státních institucích spojených s kulturou. Publikace, které připravoval, nesměly být vydány (monografie malíře a sochaře Vladislava Vaculky, 1972) nebo zde nesměl být jako redaktor uveden (druhý svazek *Sborníku památkové péče v Severomoravském kraji*, 1973).

V lednu 1973 byl z nakladatelství Profil propuštěn a až do listopadu byl bez stálého zaměstnání. Nárazový výdělek mu zajišťovaly honoráře za průzkumy zpracované pro Útvar hlavního architekta města Ostravy (průzkum stavebního vývoje Ostravy, soupis ostravských pomníků a soch) nebo pro Ostravské muzeum (průzkum Slezskoostavského hradu). Teprve na konci roku 1973 se mu podařilo po mnoha peripetiích získat zaměstnání v ostravské prodejně národního podniku Starožitnosti, kam nastoupil jako vedoucí. Zde získal nejen bohaté znalosti a zkušenosti v oblasti uměleckého znalectví, které poté zužitkoval jako soudní znalec v oboru starožitnictví a výtvarného umění, ale dostal se do kontaktu i s ostravským kulturním a uměleckým nivó.

Po dvanáctiletém působení ve Starožitnostech nastoupil v roce 1986 jako rešeršér a bibliograf do tehdejší Státní vědecké knihovny v Ostravě, kde se věnoval především rešerším z oborů vědy a techniky. Již na konci 80. let se účastnil prvních počítačových kurzů a ve vědecké knihovně prosazoval zpracování informací pomocí výpočetní techniky. Až po roce 1990 se mohl vrátit k profesi, kterou vystudoval. Na jaře v roce 1990 se po úspěšném konkurzu stal ředitelem nově založené Střední umělecké školy v Ostravě. Své studenty seznamoval s dějinami umění nejen teoreticky, ale snažil se i o praktické poznávání památek a umění prostřednictvím zahraničních exkurzí (Itálie, Francie). V roce 1994 školu opustil, ale svému oboru i pedagogické činnosti se věnoval dál. Jako odborný asistent přednášel dějiny umění na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity, umělecké znalectví nebo dějiny českého užitého umění na Filozofické fakultě tamtéž, či dějiny sochařství a dějiny umění na katedře metalurgie a slévárnictví Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě (až do roku 2014). V té době se také na poloviční úvazek stal odborným pracovníkem tehdejšího Památkového ústavu v Ostravě (dnes Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě). Věnoval se kontrole vývozu starožitností a videodokumentaci movitých památek, ale především stavebněhistorickým průzkumům. Ve spolupráci s Libuší Dědkovou, Nadou Goryczkovou nebo Lucií Augustinkovou zpracoval například stavebněhistorické průzkumy hradu ve Slezské Ostravě, radnic v Moravské Ostravě a Bílovci, zámků v Linhartovech, Hošťálkovech, Staré Vsi nad Ondřejnicí, Hradci nad Moravicí, Bílovci, Hnojníku, Klimkovicích, kostelů sv. Václava nebo Panny Marie v Opavě, sv. Martina v Bohušově, sv. Mikuláše v Jindřichově, sv. Kateřiny v Kelči nebo měšťanských domů v Místku. Jeho zásluhou se v NPÚ v Ostravě etabloval archivní průzkum jako nedílná součást stavebněhistorických průzkumů. V rámci sborníku ostravského památkového ústavu také publikoval několik článků a podílel se na jeho vzniku i jako editor nebo člen redakční rady. Spolupráci s Národním památkovým ústavem nepřerušil ani po ukončení pracovního poměru v roce 2005, roku 2013 zde spolu s Libuší Dědkovou vydal monografii *Stará Ves nad Ondřejnicí – dějiny obce a její dominanty*.